

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАТИВНОГО ДИСКУРСУ (на матеріалі сучасних французьких ЗМІ)

Гапотченко Надія Євгенівна,

канд. філол. наук, доц.

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

У статті розглядаються основні чинники формування та функціонування інформативного дискурсу у французьких засобах масової комунікації різної стилістичної спрямованості, вивчаються типові та специфічні ознаки інформативного дискурсу та його комунікативні функції; аналізується комунікативно успішне уживання в інформативному дискурсі елементів інших дискурсів.

Ключові слова: дискурсивні ознаки, масовий адресат, інформативний дискурс, текст, мовні засоби, інфографія, комунікативні функції, типи дискурсу.

Постановка проблеми, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями.

Аналіз дискурсу є одним з сучасних комплексних підходів у вивченні соціальних та гуманітарних дисциплін, що уможливають дослідження тексту у зв'язку з його зовнішнім, позалінгвістичним оточенням.

Основні правила такого аналізу є пристосованими до будь-якого тематично-функціонального типу дискурсу, що з'являється у засобах інформації, розрахованих на масового адресата – науковому, офіційному, політичному, релігійному тощо. Аналіз дискурсу ураховує значну кількість чинників текстової інформації: контекст, автора, адресата, інтертекстуальність тощо, оскільки об'єктом дискурсивного аналізу є не тільки змістовне наповнення дискурсу, але й його соціо-комунікативні складники, походження, мотивація тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Для того, щоб більш детально прослідити особливості аналізу дискурсу та типологічні чинники окремих видів дискурсу слід, зокрема, звернутися до праць Ж.-М. Адама, М. Бахтіна, Р. Барта, Д. Менґоно, П. Рікьора, П. Шародо, Т.А. ван Дейка та інших дослідників. Проте, інформативний дискурс французькою мовою залишається предметом для потенційних мовознавчих розвідок.

Метою нашої статті є вивчення основних показників інформативного дискурсу, який є популярним способом організації повідомлень у масовій комунікації різних напрямів.

Мета дослідження зумовила необхідність вирішення наступних **завдань** статті: проаналізувати загальні способи організації та аналізу сучасного французького інформативного дискурсу, виокремити приклади комунікативно успішного оформлення та основні комунікативні функції інформативних текстів, розглянути приклади уживання в інформативному дискурсі окремих рис інших дискурсів.

Незважаючи на різноманітність способів подання інформації, основними комунікативними функціями будь-якого комунікативного акту, яким є дискурс, залишаються наступні: розповісти, інформувати, надати рекомендації, переконати, пояснити, наказати, спонукати до реакції. Звідси логічним є виокремлення кількох видів дискурсу, вибудованих на окремих типах текстів (інформативних, інжонктивних, аргументативних, експлікативних, наративних, дескриптивних тощо).

У сучасному інформативно насиченому світі одним з найлаконічніших та комунікативно вагомих залишається інформативний дискурс (його прикладами можуть слугувати словникові статті, тексти окремих жанрів преси, пояснення до малюнків, усні та писемні наукові стислі коментарі, офіційні повідомлення тощо).

Текстова основа інформативного дискурсу представлена інформативними текстами, що можуть супроводжуватися значним ілюстративним матеріалом. Комунікативною метою інформативних повідомлень є інформування, надання можливості отримати знання з приводу сюжету, що висвітлюється, та чіткі відповіді на запитання *Хто? Що? Як? Коли? Де?* тощо. В інформативних текстах розкривається сутність явищ, характеристики істот та предметів, позбавлені оцінки, експресивності та емоційного забарвлення.

В інформативному дискурсі допоміжними засобами комунікативно-прагматичного впливу на адресата є оригінальне розташування текстової інформації та прийоми інфографії, які підкреслюють внутрішню семантику. У наступному прикладі для підтвердження зазначеного вище збережено шрифти оригінальної редакції словникової статті:

pétrologie féminin

Science qui s'intéresse aux mécanismes (physiques, chimiques et biologiques) qui sont à l'origine de la formation et de la transformation des roches ([http://fr.wiktionary.org/wiki/p %C3 %A9trologie](http://fr.wiktionary.org/wiki/p%C3%A9trologie)).

Прикладом інформативного дискурсу можуть слугувати тексти, що належать до різних функціональних стилів, але є близькими за своїм комунікативним – інформативним – навантаженням: наукові праці, словникові та енциклопедичні статті, різні об'яви, інформативні статті преси, тексти шкільних підручників, окремі уривки текстів з художньої літератури тощо. До інформативного дискурсу масової комунікації можна також приєднати тексти, що крім інформування містять рекомендації до дії: інструкції до вживання, правила користування, тлумачення на упаковці харчових продуктів тощо. Такі інформативні повідомлення можуть коливатися в обсязі від кількох слів до кількох сторінок.

Як правило, інформативний дискурс є соціально значущою інформацією на рівні побуту, функціонування промислових структур, послуг тощо. Типовим прикладом соціально зумовленої прагматики інформативного дискурсу є так звані адміністративні формуляри, які сприяли створенню у 2001 році урядом Франції окремого комітету. Діяльність цього комітету була спрямованою на розумне спрощення семантики та структури адміністративних документів, так званого *Comité d'orientation pour la simplification du langage administratif*.

Проте, первинною функцією інформативного дискурсу залишається передусім надання точних даних з приводу окремої теми. Автор інформативного тексту подає об'єктивні факти, але жодним чином, навіть ілюзорно, не дає суб'єктивних коментарів, не аналізує тему, нічого не пояснює, не виявляє своїх наративних ремарок.

Іноді інформативний дискурс поєднує характеристики одразу кількох видів текстів, коли у межах одного повідомлення автор переходить від одного типу текстів до другого, третього тощо. У значній кількості текстів французькою мовою з інформативною направленістю простежуються наративні, дескриптивні, експлікативні,

компаративні та інші дискурсивні ознаки. Окремі комунікативні характеристики наближають інформативний дискурс та текст до інструктивного дискурсу у разі, коли крім інформації подаються коментарі або опис:

... *le courant doit être coupé avant toute intervention sur la machine* (коментар, інструкція) *faute de quoi il y a risque d'électrocution ou de dégâts matériels* (інформація) (<http://www.activites.org/v1n2/Leplat.pdf>).

Різниця між підтипами інформаційного дискурсу та комунікативні особливості кожного з них мають бути вивченими з метою розуміння глибинних механізмів дискурсу, який має чітку та життєво мотивовану комунікативну інтенцію та прагматику – дати розуміння, як саме діяти. Інформативний дискурс є відбитком реального світу, проте, у ньому крім інформативної інтенції автора можуть простежуватися інші експліцитні або імпліцитні наміри – розважальний, намір переконати тощо.

Отже, в реальних прикладах інформативного дискурсу актуалізуються комбіновані тексти, які є частиною фактично документального дискурсу з елементами інших, іноді іншомовних типів дискурсу. Наприклад, у наступному інформативному тексті крім науковості спостерігаються ознаки рекламності та рекомендації:

Le Wiktionnaire a pour but de décrire en français tous les mots de toutes les langues.

Il a aussi pour objectif de donner les traductions de ces mots du français vers toutes les autres langues et des mots étrangers vers le français. Plus généralement, il permet de donner, pour tous les mots français et étrangers (et pour les langues mortes), une description en langue française, ainsi qu'une traduction, mais aussi de donner leurs étymologie, prononciations, synonymes, antonymes, homophones, expressions et locutions associées, mots apparentés et dérivés, etc.

Nous vous invitons pour plus de précisions à lire la page À propos du Wiktionnaire (<http://fr.wiktionary.org/wiki/Wiktionnaire>).

Аналіз внутрішніх параметрів функціонування інформативних текстів передбачає розгляд смислових чинників та інших комунікативних особливостей з урахуванням місця тексту у вирішенні комунікативних потреб суспільства. Типографічні знаки виконують традиційну комунікативну функцію – зробити простішим сприйняття текстової інформації, візуально виокремити структурні складники. Типовими для інформативного дискурсу є ілюстрації, які мають денотативний характер; вторинно, візуально подають текстову інформацію. Таким чином, наприклад, у словникових статтях текстове тлумачення подається паралельно з фото або малюнком описаного явища – механізма, звіра, місця тощо. Функція такого супроводу може бути різноманітною – пояснювальна, інтригуюча, наведення прикладу тощо. В окремих випадках засоби інфографії можуть повністю замінити текст, тобто інформативний дискурс може бути представлений виключно засобами інфографії (знаки дорожнього руху, вказівки у суспільних місцях тощо).

Переважає кількість лексичних одиниць, що уживаються в інформативному дискурсі, мають чіткий денотат, не є емоційно забарвленими. Крім того, ретельний добір лексичних одиниць завжди здійснюється згідно з сюжетною тематикою. Спосіб друкування тексту є втіленням прийомів інфографії, підібраних згідно з комунікативною та прагматичною функціями дискурсу, складником якого є текст. Напри-

клад, поняття, дефініції, назви розділів подаються більшими та яскравішими літерами, ніж решта інформації.

При вивченні комунікативних проявів особи автора доречним є аналіз стратегій та аргументів, лінгвістичних та нелінгвістичних засобів, що їх автор застосовує для переконання адресата у вірогідності інформації та підтримки контакту з останнім. Адресат базує сприйняття тексту на мовленнєвій інформації та візуальних опорах дискурсу. Допоміжними засобами рецепції є також усі ознаки зв'язного викладу змісту, логічні повтори, інтертекстуальність. Спостереження доводять, що для інформативного дискурсу типовими є відсутність мовленнєвих чинників, що вказують на особу комуніканта, а серед морфологічних категорій дієслова найбільш поширеною є уживання теперішнього часу дійсного способу, який традиційно використовується для подання актуальної та загальної інформації; інших простих та абсолютичних часових форм. Дієслівні речення є лаконічними, з прямим порядком слів, що сприяє точному висвітленню сюжету та опису денотату. Номінативні речення є розповсюдженими передусім у надписах, таблицях, схемах тощо.

Наукові результати. Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження вказує на той факт, що сучасний французький інформативний дискурс вирізняється складною комунікативною організацією, яку можна виявити тільки при глибокому аналізі. Інформативному дискурсу притаманні зв'язність та логічність, він може сполучати у собі структурно-семантичні прояви інших видів дискурсів, комунікативно доречних у відповідній ситуації.

Інформативний дискурс є одним з найпоширеніших у ЗМІ різних стилів та жанрів, а тому потребує постійної уваги з боку сучасних мовознавців. Перспективним є виокремлення та детальне вивчення, наприклад, моделей різних жанрів інформативного дискурсу.

В статье рассматриваются основные составляющие формирования и функционирования информативного дискурса во французских средствах массовой коммуникации разной стилистической направленности, изучаются типичные и специфические характеристики информативного дискурса и его коммуникативные функции; анализируется коммуникативно успешное употребление в информативном дискурсе элементов других дискурсов.

Ключевые слова: дискурсивные признаки, массовый адресат, информативный дискурс, текст, языковые средства, инфография, коммуникативные функции, типы дискурса.

The article observes main features of the informative discourse in different French mass-media, it studies typical and specific peculiarities of the informative discourse as well as its communicative functions. This article analyses the successful use of different discourses in the informative one.

Key words: discourse features, mass addressee, informative discourse, text, linguistic means, infography, communicative functions, types of discourse.

Література:

1. Кубрякова Е.С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике: Науч.-аналит. Обзор / Е.С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность. – М., 2000. – С. 7–35.
2. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е.А. Селиванова. – К.: ЦУЛ, "Фитосоциоцентр", 2002. – 336 с.
3. Charaudeau P. Dictionnaire d'analyse du discours / P. Charaudeau, D. Maingueneau. – P.: Editions du Seuil, 2002. – 668 p.
4. Gieling P. La typologie textuelle / Janvier 2001 – http://www.oasisfle.com/documents/typologie_textuelle.htm